

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Близнюк Сергій

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри математичного моделювання

Приватного вищого навчального закладу

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука»

м. Рівне, Україна

У сучасних реаліях інформаційні технології стали ключовим чинником функціонування суспільства, суттєво впливаючи на поступ у галузях науки, техніки та демократичного розвитку. Прозорість і відкритість діяльності державних органів є фундаментальними засадами демократії та необхідною умовою для формування ефективної державної політики. Такий підхід забезпечує реальний громадський контроль за владою, сприяє дотриманню прав і свобод громадян та зміцнює рівень довіри суспільства до державних інституцій [1].

Одним із важливих інструментів, що забезпечують відкритість державного управління, є електронне урядування (е-урядування). Воно сприяє прозорості функціонування органів влади, запроваджує нові канали комунікації між державою, бізнесом і громадянами, гарантує доступ до публічної інформації та залучає населення до процесу вироблення й реалізації політичних рішень. Крім того, використання цифрових інструментів знижує ризики зловживань з боку посадових осіб, тим самим сприяючи подоланню корупції [2, с. 7].

Відповідно до положень «Концепції розвитку електронного урядування в Україні», е-урядування розглядається як сучасна форма державного управління, що спрямована на підвищення результативності, відкритості та прозорості роботи як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування. Цей підхід реалізується через впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, орієнтованих на задоволення інтересів та потреб громадян [3].

Основною метою розвитку електронного урядування в Україні є досягнення європейських стандартів у сфері якості та ефективності надання адміністративних послуг у цифровому форматі. У межах реалізації концепції «електронної держави» здійснюється інтеграція інформаційних ресурсів органів влади, а також створення функціональної системи онлайн-послуг. Центральним елементом у структурі е-урядування виступає електронний уряд, який визначає новий рівень взаємодії між владою та

громадянами, що базується на активному впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних рішень.

Інтеграція онлайн-платформ та електронних сервісів дає змогу громадянам швидко отримувати необхідні послуги, підвищуючи комфорт та якість обслуговування. Використання цифрових технологій також розширює можливості громадянської участі - у процесі ухвалення рішень, голосування, обговорень, подання ініціатив. Це сприяє посиленню демократичних процесів. Крім того, за допомогою електронних інструментів органи місцевого самоврядування можуть оперативно поширювати важливу інформацію серед населення, тим самим підвищуючи рівень поінформованості та доступності управлінських рішень.

Оцифрування управлінських процесів дозволяє значно зменшити рівень бюрократичного навантаження завдяки автоматизації документообігу та цифровій обробці запитів. Цифрові сервіси сприяють створенню відкритих баз даних, які можна використовувати для ефективного моніторингу та оцінки діяльності органів влади [4, с. 65].

Однак впровадження цифрових технологій у сферу місцевого управління супроводжується і певними труднощами. Зокрема, збільшення обсягів цифрової інформації створює ризики кіберзагроз, витоків персональних даних і порушення приватності користувачів. Ще одним суттєвим викликом є цифрова нерівність - розрив між тими, хто має технічні можливості й навички для користування електронними сервісами, і тими, хто цього не має. Найбільш вразливими у цьому контексті є люди старшого віку, представники сільської місцевості та малозабезпечені верстви населення. Іншим аспектом є ризик втрати безпосередньої комунікації між владою та населенням, оскільки цифрові технології передбачають опосередковану взаємодію, що не завжди враховує потреби тих, хто рідко користується електронними засобами. Недостатній рівень цифрової грамотності серед громадян також ускладнює інтеграцію електронного урядування та знижує його ефективність [4, с. 66].

Міністерство цифрової трансформації України у співпраці з партнерами ініціювало створення інноваційних платформ і концепцій, спрямованих на налагодження обміну досвідом у сфері цифрового розвитку регіонів. Зокрема, було засновано дві ключові ініціативи - Smart City Club та Smart Regions Community.

Smart City Club об'єднує представників найбільших міських громад України, які відповідають за цифрову трансформацію: керівників IT-підрозділів, цифрових стратегів та експертів [5]. Водночас, Smart Regions Community виконує функцію координаційної платформи для цифрового розвитку на рівні регіонів і територіальних громад. Вона покликана

забезпечити обмін досвідом, сприяти вирішенню актуальних проблем, демонстрації цифрових сервісів та підвищенню цифрових компетенцій [6].

Обидві ініціативи виконують важливу місію: вони сприяють узгодженій реалізації цифрових змін у містах і регіонах, стимулюють впровадження інноваційних рішень у системах місцевого самоврядування, а також формують професійне середовище для ефективної взаємодії спеціалістів у цій галузі.

У зв'язку з активним впровадженням цифрових технологій в усі сфери суспільного життя зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях, здатних адаптувати економіку до нових викликів. Від професійного рівня працівників державних органів та органів місцевого самоврядування залежить ефективність реалізації ключових завдань, серед яких – розробка та втілення політик, пов'язаних із деокупацією, реінтеграцією тимчасово окупованих територій, а також із забезпеченням післявоєнного відновлення України. Ці завдання тісно пов'язані з процесами миротворення, зміцнення оборонного потенціалу та стратегічного розвитку держави в напрямку європейської й євроатлантичної інтеграції.

У цьому контексті важливим кроком стало ухвалення 2 травня 2023 року нового Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» № 3077-IX, який набирає чинності не раніше, ніж через шість місяців після завершення чи скасування воєнного стану в Україні [7].

Згідно з положеннями нового закону, посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані проходити професійне навчання впродовж усього періоду служби. Крім того, підвищення кваліфікації має здійснюватися щонайменше один раз на три роки. Ці вимоги спрямовані на підвищення рівня професійної підготовки службовців і вдосконалення їхньої роботи. Отже, запроваджена законодавча норма сприяє розвитку фахових компетенцій працівників органів місцевого самоврядування, зокрема в частині володіння цифровими технологіями. У результаті це позитивно впливає на якість адміністративних послуг і загальну ефективність діяльності органів влади на місцях.

Цифрова трансформація, заснована на глибокій діджиталізації системи публічного управління, є невідворотною складовою майбутнього України в контексті її входження до кола сучасних розвинених країн світу [8].

У структурі публічної влади місцеве самоврядування розглядається як її окрема форма, якій притаманні чітко визначені повноваження щодо управління значним спектром суспільних питань на територіальному рівні. Відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка була ратифікована Верховною Радою України, це право здійснюється в рамках законодавства, з урахуванням принципів підзвітності та в інтересах місцевої громади [9].

Процес цифровізації управлінських функцій на муніципальному рівні є одним із ключових напрямів оновлення місцевого самоврядування. Цей процес дає змогу значно підвищити ефективність управління в межах загальнонаціонального вектора на створення цифрового суспільства, аналогічно до глобальних тенденцій [10].

Розвиток цифрової інфраструктури на місцях вимагає забезпечення стабільного та швидкого доступу до інтернету. Особливо актуальним це є для невеликих містечок і сільських територій, де ширококутовий інтернет є обмеженим. У цьому контексті впровадження 3G/4G-зв'язку є дієвим способом подолання цифрового розриву.

На локальному рівні цифрова трансформація охоплює ключові управлінські аспекти: прийняття стратегічних рішень, планування та реалізацію соціальних програм, моніторинг надання публічних послуг, а також налагодження ефективної взаємодії з громадою. Така система повинна базуватися на засадах прозорості, відкритості, інклюзивності та врахування потреб усіх верств населення.

Важливим чинником у цьому процесі є спроможність органів місцевої влади реагувати на зміни у суспільстві, швидко впроваджувати інноваційні та технологічні рішення, що сприятимуть підвищенню якості послуг, а також вдосконаленню управлінських процедур.

Таким чином, цифрова трансформація органів місцевого самоврядування означає відхід від класичних форм управління на користь сучасних інструментів – від електронних платформ і цифрових сервісів до використання інтелектуальних систем аналізу, big data та елементів штучного інтелекту. Це сприяє підвищенню прозорості управління, покращенню комунікації між владою і громадянами та забезпечує нову якість публічного сервісу.

Запровадження цифрових технологій у практику діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС) відкриває нові перспективи для втілення принципів відкритого врядування та електронної демократії. Це досягається шляхом:

- надання громадянам відкритого доступу до інформації про діяльність ОМС;
- використання цифрових інструментів громадської участі, зокрема онлайн-опитувань, електронних консультацій, подання петицій через інтернет;
- активного впровадження механізмів електронного бюджету участі, що дозволяє мешканцям безпосередньо брати участь у розподілі бюджетних коштів і здійснювати громадський контроль за їх використанням;

- створення ефективних комунікаційних каналів зворотного зв'язку (вебплатформи, мобільні додатки);

- підвищення рівня правової обізнаності громадськості.

Проте, попри переваги, цифрові інструменти демократії мають і свої вразливі сторони. Як зазначається у джерелі [3], існує низка ризиків, серед яких: технічні несправності, кібератаки, порушення конфіденційності даних. Це ставить під сумнів ефективність таких механізмів як інструментів реального народовладдя.

Додатковими викликами для електронної демократії є:

- загрози інформаційній безпеці, включаючи можливість маніпуляції результатами електронного голосування або онлайн-опитувань;

- поширення фейкової інформації та дезінформаційних кампаній, зокрема через соціальні мережі, що здатні суттєво викривлювати громадську думку;

- наявність цифрової нерівності. Як наголошується у [11], усунення цифрового розриву є комплексним завданням, яке передбачає інвестування в інфраструктуру (особливо в сільській місцевості), забезпечення доступного інтернету та реалізацію освітніх програм із розвитку цифрових навичок для всіх вікових груп, з особливим акцентом на літніх людей;

- відсутність єдиного правового підходу на міжнародному рівні щодо прозорості та чесності електронного голосування;

- низький рівень довіри населення до цифрових засобів демократичної участі.

Разом із тим, цифрова трансформація управління, зокрема на місцевому рівні, продовжує активно розвиватись. Це значною мірою зумовлено новими умовами, пов'язаними з війною. У джерелі [12] зазначається, що повномасштабна війна суттєво змінила фокус діяльності Міністерства цифрової трансформації. Попри складну безпекову ситуацію, в Україні продовжується цифровізація сфер життя, впроваджуються новітні сервіси. Серед них – онлайн-заявки на державну допомогу в межах програми «ЄПідтримка», можливість відновити втрачені документи, оформити гранти для ветеранів та підприємців, що постраждали внаслідок війни, а також подання заявок на компенсацію зруйнованого майна чи допомогу внутрішньо переміщеним особам.

У цьому контексті заслуговує на увагу звіт Міністерства цифрової трансформації щодо показників цифровізації громад за перший квартал 2025 року [13]. Згідно з ним, середній індекс цифрової трансформації по країні склав лише 16 балів зі 100 можливих. Водночас найкращі результати продемонстрували громади Криворізької (62,97), Вінницької (62,75), Тернопільської (60,35), Львівської (55,61) та Харківської (54,57) областей. Найбільш прогресивними напрямками стали цифровізація публічних послуг

та розвиток цифрових навичок. Проте цифрова економіка та інфраструктура залишаються слабкими місцями.

Серед ключових досягнень громад у I кварталі 2025 року:

- функціонування 85 індустріальних парків;
- наявність жінок-керівниць у 43% ІТ-компаній;
- 10% рівень цифровізації бізнес-послуг на місцевому рівні;
- проходження тестування «Цифрограм» 80 000 лікарів, 240 000 вчителів та 88 000 працівників ОМС;
- підключення 12 000 населених пунктів до волоконно-оптичного інтернету;

- забезпечення 4G-зв'язком 23 000 населених пунктів;
- 166 громад створили інтегровані системи відеоспостереження;
- у 3 300 дитячих садках запроваджено електронні черги;
- 1 280 медичних установ мають функцію онлайн-запису до лікаря [13].

Отже, подальший розвиток цифрової інфраструктури є ключовим чинником не лише для ефективного функціонування ОМС, але й для втілення повноцінної електронної демократії. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню якості надання публічних послуг, формуванню довіри громадян до органів влади та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Махначова Н. М. Е-демократія як інструмент розвитку громадянського суспільства та ефективного партнерства в публічній сфері. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1320>
2. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. К., 2017. Частина 2: Електронне урядування: основи та стратегії реалізації / А. І. Семенченко, А. О. Серенко]. К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. 72 с. URL: https://onate.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/05/Part_002_Feb_2018.pdf
3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>
4. Семістанов О. Вплив цифровізації на трансформацію місцевого самоврядування. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, (4(70)). 2023. С. 63-69. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-4\(70\)-9](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-4(70)-9)

5. Смартизація індустріальних міст. Співавторка стратегії USA Smart Cities поділилась досвідом з українськими громадами. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <http://surl.li/qwnha>
6. Спільнота Розумні Регіони. Мінцифра оголошує про запуск спільноти для лідерів цифрової трансформації в регіонах. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <http://surl.li/qwnhu>
7. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 2 травня 2023 року № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>
8. Миколук А. В. Діджиталізація та публічна комунікація як інструменти підвищення ефективності місцевого самоврядування. ISSN 2310-9653. Публічне управління та митне адміністрування. 2022, №. 2 (33), С. 45–50. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jsui/bitstream/123456789/5186/1/8.pdf>
9. Бобровська О.Ю., Зеніна-Біліченко А.С. Змістовно-порівняльний аспект державного управління на місцевому рівні. Публічне управління: теорія і практика, 2014, 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_2_22
10. Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління. Квітка С., Новіченко Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г. / Аспекти публічного управління. 2020, Том 8 № 4. С. 129–146. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/807/784>
11. Гавкалова Н. (2023). Переваги використання цифровізації місцевого самоврядування: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конференції учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства», (7-8.12.2023). Тернопіль.: ТНТУ, С. 31–33. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44127>.
12. Карпенко О.В., Денисюк Ж.З., Наместнік В.В. та ін. (2020). Цифрове врядування: монографія. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 336 с. URL: [https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5055/Monografia_Tsyfrove_vryadyvannya_2020%20\(1\).pdf?s equence=1&isAllowed=y](https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5055/Monografia_Tsyfrove_vryadyvannya_2020%20(1).pdf?s equence=1&isAllowed=y).
13. Риківич М. (2023). Цифровізація управлінської діяльності органу місцевого самоврядування: тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конференції учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства», (7-8.12.2023). Тернопіль: ТНТУ, С. 127–128. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/43253?locale=fr>.